

Pr. Roger Coresciuc

PASTORAȚIE ȘI POLITICĂ
Răspunsuri teologice
ale Sfântului Grigorie Palama
la dilemele contemporane

Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului
TEOFAN
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

DOXOLOGIA
Iași, 2015

Cuprins

Pastorație și politică (Pr. Conf. Univ. Dr. Constantin Necula)	9
Argument	13
I. Repere omiletice și politice ale păstoririi	
Sfântului Grigorie Palama	23
I.1. Pastorație și politică	23
I.2. Omiliile Sfântului Grigorie Palama	26
I.3. Sfântul Nicolae Cabasila și disputa isihastă	31
Scurtă biografie	31
Relația dintre Sfântul Nicolae Cabasila și Sfântul Grigorie Palama	32
I.4. Sfântul Grigorie Palama și Achindin în anul 1341	34
De la prietenie la conflict: totul avea o miză importantă: Adevărul	35
Tradiția se dezvoltă prin sfințenie	36
I.5. Omilia Sfântului Grigorie Palama la Nașterea Domnului	37
I.6. Sfântul Grigorie Palama și patriarhul Caleca	41
I.7. Predică și misiune	44
I.8. Elemente liturgice în Omiliile Sfântului Grigorie Palama	48
II. Scurte referințe mariologice și aghiologice	
ale omileticii palamite	52
II.1. Sfântul Grigorie Palama – poet al Maicii Domnului	52
II.2. Ascultarea de sfinți și raportarea continuă la experiența acestora	56
Ascultarea de sfinți	56
Experiența duhovnicească a sfinților – calea noastră către Împărăție	58
II.3. Minunat este Dumnezeu întru sfinții Săi	60
II.4. Fiul tunetului	63
III. Fundamentări teologice și biblice	
în omiletica palamită	66
III.1. Stricăciune și Înviere	66
III.2. Taina Crucii	67

III.3. Acrivia în traducere	70
III.4. Demnitatea firii omenești	73
III.5. Adevărul Întrupării	75
III.6. Vederea luminii necreate	78
Golire de lume și gustare din preaplinul harului	78
Libertatea Duhului și efortul omului	79
Omul – alăută a harului	81
III.7. Sfântul Grigorie Palama – teologul tainei îndumnezeirii	82
III.8. Sfântul Grigorie Palama și textul Sfintei Scripturi	87
III.9. Sfântul Grigorie Palama – îndumnezeirea și precizarea ei teologică	90
Filosofie și isihasm	90
Îndumnezeirea omului – rod al lucrării harului prin virtuți	91
Formulare teologică și cunoaștere duhovnicească	93
III.10. Omul, sălaș al lui Dumnezeu	95
III.11. Întruparea lui Hristos – fundamentul înnoirii noastre	98
Omilia a 16-a, tratat de hristologie și antropologie	98
Întruparea lui Hristos – recrearea naturii umane	98
Hristos – al doilea Adam	99
Înțelegerea Întrupării	100
III.12. Asumarea Învierii	101
III.13. Credință și Înviere	104
III.14. Acrivia teologică	108
Amănuntele – esențiale în formularea adevărului de credință	108
Revelația bine înțeleasă duce la deschiderea drumului către îndumnezeire	109
Mintea curată – sălaș al înțeleșurilor curate	109
III.15. Dispute științifice și isihasm	111
III.16. Rugăciunea neîntreruptă	114
Rugăciune, lectură și filantropie	114
Rugăciune și bucurie	115
Rugăciune și înțeleșuri mai presus de înțelegere	117
III.17. Teologia, lucrare a Duhului Sfânt	117
III.18. Cunoașterea lumii și cunoașterea lui Dumnezeu	120
Varlaam consideră dobândirea înțelepciunii profane singura cale către cunoașterea lui Dumnezeu	120
Știință și Revelație	121
Știința profană – limitată la lume	122

III.19. Taina Sfintei Treimi în teologia	
Sfântului Grigorie Palama	123
Lansare de carte ortodoxă la Paris	123
Credință și fapte în cunoașterea lui Dumnezeu	124
Conștiința slăbiciunii și dorința de vindecare – elemente esențiale în cunoașterea lui Dumnezeu	125
III.20. Rolul episcopului în mărturisirea adevărului	127
III.21. Sfântul Grigorie Palama – părtaș al luminii celelalte neizidite	130
III.22. Unirea cu Dumnezeu – apofatism isihast la Sfântul Grigorie Palama	132
Dumnezeu – Mire al firii omenești aflate pe drumul îndumnezeirii	133
Dumnezeu – împreună trăitor cu omul	134
Apofatismul exprimărilor: singura cale, limitată, de descriere a experienței isihaste	135
III.23. Primat și sinodalitate	136
Simfonia între sinodalitate și primat în Biserica Ortodoxă	137
Primatul papal: denaturare a sinodalității	138
Soluții ecleziologice	139
IV. Teologul în cetate: teologia practică îmbinată cu verticalitatea social-politică	141
IV.1. Catastrofă și păcat	141
Catastrofismul – boala secolului?	141
Frumusețea fapturilor	142
Păcatul, catastrofa nevăzută din suflete	143
IV.2. Fundamentalism religios	144
Apostazia în islam	145
Frica de Europa	146
Sfântul Grigorie Palama și tensiunile politice din timpul său	146
IV.3. Ortodoxie și universalitate	149
Ortodoxia, prezență asumată în Occident	149
Teologie și cultură	149
Teologia universalității	150
IV.4. Productivitatea muncii	152
IV.5. Rugăciune și despătimire	155
IV.6. Rolul trupului în viața duhovnicească	158
Omul este un întreg	159

Revalorizarea trupului – act liturgic	159
Păcatul – desconsiderare a trupului, „templu al lui Dumnezeu”	161
IV.7. Isihasm și politică	162
IV.8. Conștiința socială a necesității despătimirii	166
IV.9. Critici și adevăruri	169
IV.10. Banii și bisericile	172
Liturghia e slujbă dumnezeiască, nu doar un simplu ritual	172
Contabilitate și daruri	174
Sărăcie și biserici goale	174
IV.11. Aproapele meu și propria mântuire	175
IV.12. Secerișul cel duhovnicesc	178
IV.13. Europa și creștinismul	181
IV.14. Soluții duhovnicești la probleme materiale	183
Răspunsuri teologice la dilemele contemporane	183
Să zidim biserica sufletului nostru	184
Sfințenia – singura cale de regăsire a libertății	186
IV.15. Cruce și Înviere	187
Perioada post-pascală, simbol al veșniciei	187
Postul Mare – lupta pentru dobândirea harului lui Dumnezeu	188
Necazurile și moartea – trepte către Împărăția cea veșnică	189
IV.16. Ateism reversibil?	190
IV.17. Laicitate și căutarea sfințeniei	194
Neutralitate sau rea-voință?	194
Drept la opinie sau lipsă de respect?	195
Libertate sau constrângere?	195
Supermarket religios sau sfințenie?	197
IV.18. Sincretism și indiferență religioasă	198
Promovarea unei credințe reduse la nivelul terestru	198
Mărturie patristică	200
IV.19. Naționalism și politică	201
Concluzii	207

Pastorație și politică

- lecția palamită -

Ultimii ani au lansat în cultura discursului românesc o problematică specifică mai ales perioadei interbelice: Biserica și politica. Dintre analizele propuse cititorului român, cele mai multe vorbesc despre crize, anticrize ori pericrize, analizează date și probleme geopolitice ori structurări socio-teologice. Într-o nevoie absolută de a ieși din frustrarea comunicării cu laicul român, departe de construcția mirenilor de altădată, teologul modern a compilat, a absorbit și repromulgat idei, a provocat diagnoze și s-a amăgit că poate construi un răspuns cordial la dilemele specialiștilor profesioniști. Dintre toate, cea propusă de Părintele Roger Corresciuc, prin grija Editurii Doxologia, invită la un exercițiu inedit: întoarcerea la geneza patristică a unor termeni și conținuturi de socio-politică, prelevarea unor țesuturi de politologie antică, artefacte ale gândirii dinamice asupra lumii, fără de care lumea nu se mai poate interoga constructiv. Din efortul unui iubitor de gândire palamită, una în conținut și comunicare cu Ortodoxia Sinoadelor și Evanghelia lui Hristos, teologia românească modernă primește, a câta oară, îndemnul întoarcerii la Părinți pentru a evita fracturile de sens în dialogul cu lumea. Pentru a nu dezechilibra mărturia creștină spre latura „prea-lumescului” ori a ambițioasei pseudo-teologii postmoderne. Într-o vreme a negării tradiției, în multe sale aspecte, lucrarea aceasta ne îndeamnă la adâncirea în gândire, la meditarea asupra fundamentelor patristice ale răspunsului Bisericii la dilemele, uneori atât de false, ale unei societăți prea grăbite să mai asculte răspunsul ei.

Efortul autorului nostru constă în a discerne și a propune această discernere meditației noastre. Textele propuse și identificate, într-un minunat efort personal al Părintelui Coresciuc, care a finalizat o nouă traducere a textului *Triadelor* Sfântului Grigorie Palama, sunt alese pentru a ilustra răspunsul la zbaterile gândirii moderne. O viziune vie, restaurată în Duhul Sfânt, asupra mărturiei Episcopului într-o lume a angoaselor politice, un demers de identificare a fundamentelor misticii *politicului de răspuns* cu veritabila lecție a apofatismului exprimărilor, cu sinodalitatea descoperită ca reactiv duhovnicesc la chimia culturii teologice legate de aceea a papalității sunt, toate, pretextul unui adevărat tratat de mistică și ascetică a gândirii politice. Peste aceste analize, excepționalul capitol V, „Teologul în cetate: practică îmbinată cu verticalitatea social-politică”, este o *Scară a Virtuților* necesare restaurării omului modern, a lumii în care ne zbatem. Pentru cei oboșiți de gâlceava înțelepților cu lumea, Părintele Coresciuc a descoperit remediul: lectura, în cheie palamită, a dilemelor epuizate în pesimisme mediocre.

Temele propuse, catastrofă și păcat, fundamentalismul religios, ori cele legate de asumarea Ortodoxiei în Occident, vindecă abuzul de ideologie în care au fost scăldate aceste teme, inclusiv de către teologi. Autorul nostru refuză cu un duh de bucurie fără egal, într-un scris limpede și dătător de nădejdi, orice înțepenire în proiectul unei politologii ortodoxe lipsite de... Ortodoxie. De Viață și Adevăr. Cu o gândire robustă, crescută în contactul cu provocările Occidentului, dar și al isihiei traducătorului conștient că lucrează cu însuși Sfântul Grigorie Palama, atașat lecturilor sale academice și dogmatice, dar și experienței sale de observator al lumii în care trăiește, Părintele Roger Coresciuc propune una dintre cele mai puternice sinteze ale gândirii unui Episcop Teolog și Teolog polemist, absolut necesară vindecării de clișee și de molozul gândirii materialist dialectice în care ne-am înglodat în ultimii 25 de ani.

Cartea aceasta, scrisă de un specialist în catehetică și omiletică, dovedește, dacă mai era nevoie, lărgimea și înălțimea culturii dialogale la care suntem chemați ca arhieriei ori clerici, ca monahi ori mireni ai Bisericii, ca oameni trași la răspundere pentru evoluția Bisericii de poporul binecredincios și de criticii Bisericii deopotrivă. Un amvon palamit reconstruit în mijlocul agoriei de idei în care dezbatem valorile fundamentale, deci veșnice, ale educației și libertății religioase, credinței ori ateismului gregar, teismului ori darwinismului ignobil, în care reconsiderăm totul sub auspiciile îndoielii ca sistem de gândire, prinde bine sănătății duhovnicești a răspunsului ce-l reconfigurăm ca reflecție teologică și model eclesial. Acribios în text, exigent în exprimare, smerit în cunoașterea lui Dumnezeu, Părintele Roger Coresciuc aduce chilia Sfântului Grigorie de pe coasta Athonului în piața atonică a ideilor politicului obsesiv. Opune magiei zicerilor din studiouri și analize media robustețea unui ascetism intelectual integru, a unei mistagogii a bunului simț, legat fundamental de lucrarea Duhului Sfânt.

Cunoscând lucrarea și scriitura Părintelui Coresciuc, nu pot decât să mă bucur că lucrează constant la dezvoltarea unei teologii vii, legate de *Academos* și *demos* deopotrivă, duhovnicească și rațională în exprimare și conținut. O provocare? Nu. Un mod de viață în Hristos. De la care am învățat cu bucurie. Parcurgând aceste pagini veți înțelege de ce spun aceasta. O minunată carte de pedagogie și gândire socială în cheie palamită.

Pr. Conf. Univ. Dr. Constantin Necula
Facultatea de Teologie „Andrei Șaguna” din Sibiu

IV. Teologul în cetate: teologia practică îmbinată cu verticalitatea social-politică

IV.1. Catastrofă și păcat

Suntem tot mai asaltați de știri negative. Ne izbim la tot pasul de perspective apocaliptice. Pesimismul și descurajarea devin maladii obișnuite, destul de prezente în jurul nostru. Ce răspuns dă un creștin ortodox acestor realități?

Catastrofismul – boala secolului?

Într-un articol apărut în săptămânalul francez *Le Point*¹, Michel Onfray, filosof și eseist francez, face o radiografie a „gândirii catastrofiste”. Semn al nihilismului contemporan, pesimismul, îmbogățit din plin de catastrofism, marchează adesea societatea modernă. Logica mediatică este unul dintre actorii cei mai prezenți în această teoremă, promovând o atitudine negativă cu consecințe extrem de importante.

Nu mai trăim decât prin prisma catastrofei, spune Michel Onfray. Cine își mai poate imagina că un program de știri – noua liturghie catodică ce produce opinii dintre cele mai diverse – mai poate începe cu o știre pozitivă? Faptul divers îl subjugă pe ascultător sau pe privitor, care devine încet dar sigur un consumator de catastrofism, bine garnisit cu consumul deja sacralizat al publicității. Mai există oare vreun ziar care să aibă pe prima pagina altceva decât știri apocaliptice? Probabil că nu! Totul are însă o explicație: media, în general,

¹ Michel Onfray, „La catastrophe de la pensée catastrophique”, în *Le Point*, 24.03.2011.

se adresează mai puțin creierului, rațiunii sau inteligenței, concentrându-se asupra părții emotive. Jurnalistul devine astfel omul pasiunilor triste. Catastrofa devine încet dar sigur portdrapelul întregii societăți mediatice (și nu numai).

Frumusețea fapturilor

Mă întreb și eu, alături de filosoful francez: oare într-o lume plină de catastrofe mai poate fi loc de poezie? Sau de rugăciune? Sau de contemplație? Devenim oare robii jurnalelor care ne arată că până la extincția totală a logicii acestei lumi nu mai este decât un pas? Michel Onfray adaugă:

Când spunem avion, gândirea fuge aproape instantaneu la *crash* aviatic; dacă vorbim despre mașini, nu se poate să nu aducem vorba de accidente; trenul e o necunoscută care ne trezește în memorie, din când în când, amintiri ale unor episoade care vorbesc insistent de deraieri soldate cu mii de victime. Să mai vorbim de vapoare? Sau chiar de informatică? (răul prin excelență, conform aceleiași gândiri catastrofiste).

Este foarte adevărat că după un eveniment precum, spre exemplu Auschwitz, sau Japonia, sau Chile, e greu să mai scrii poezie. E greu poate să mai contempli frumusețea fapturii. E greu cu siguranță să te rogi. Înseamnă însă toate acestea că trebuie să devenim robii ai fricii, uneori necontrolate, provocate de momentele catastrofale ale istoriei mai mult sau mai puțin recente? Înseamnă oare toate acestea că trebuie să rămânem lipiți cu obrazul de ecranul televizorului sau al calculatorului, impresionându-ne până la dezintegrare de ceea ce prezintă marea parte a mass-mediei? Nimeni nu poate nega amploarea și ritmicitatea uneori năucitoare a dezastrelor (naturale, militare, sociale). Nu avem dreptul să nu fim solidari cu cei aflați în mijlocul acestor catastrofe. Dar avem oare dreptul să devenim obsedați de tot felul de frici

mai mult sau mai puțin induse? Avem oare dreptul să ne concentrăm toată gândirea în direcția „catastrofismului” pe care filosoful francez amintit mai sus îl descrie atât de bine?

Păcatul, catastrofa nebănuită din suflete

Care ar trebui să fie atitudinea unui ortodox în fața acestor evenimente, dar mai ales în fața efectelor mediatice produse de ele? Căderea în pietism dolorist, marcat de accente apocaliptice determinative? Indiferență și izolare în propriul spațiu identitar? Luări de poziție publică?

Nu cumva avem însă nevoie, cu toții, de o reală revenire la noi înșine? La o depășire a gândirii catastrofice care ne răpește timpul de a ne mai vedea păcatele și neputințele? Omul modern este prea absorbit de dezastrul lumii și uită că responsabilitatea pentru creația întreagă pleacă de la el însuși, în primul rând. Catastrofa cea mai alarmantă ar trebui să fie prezența în viețile noastre a păcatului. Nimic nu poate afecta mai mult decât impasibilitatea în fața acestei realități pe care nu avem dreptul să o ignorăm: păcatul. Frica de lucrurile care „pot ucide trupul” nu trebuie în niciun caz să anuleze frica de ceea ce poate ucide sufletul, de ceea ce poate nimici dragostea și apropierea față de Dumnezeu și de aproapele.

Propun o meditație asupra unui text dintr-o omilie a Sfântului Grigorie Palama, care ne oferă răspunsuri la multe dintre întrebările prezente în acest articol.

Dar având dragoste față de ceilalți, dacă e să avem dragoste sinceră, apoi s-o arătăm prin fapte, nespunând, nici făcând, nici ascultând ceva ce aduce cu sine contra fraților noștri ocară și pagubă, după cum ne învață Teologul cel iubit de Hristos: „Fraților, nu iubiți cu vorba și din gură, ci cu fapta și cu adevărul” (In 3, 18). Cel ce cade în curvie, sau în adulter, sau într-o altă necurăție asemănătoare a corpului să se depărteze de acest detestabil lut și să se curețe prin mărturisire și lacrimi,

replieri defetiste marcate de accente apocaliptice sau lipsa de orientare socială sunt doar câteva caracteristici ale anumitor categorii de manifestare religioasă din Occidentul european.

Apostazia în islam

Într-o declarație recentă făcută pe un canal de televiziune suedez, imamul de Rinkeby (un cartier al capitalei suedeze) a declarat public că pentru cei apostatați de la islam pedeapsa cea mai adecvată este moartea. Această luare de poziție publică contra apostatilor de la islam vine pe fondul unor alte emisiuni, prezentate la același post de televiziune, și care au avut ca temă descrierea și popularizarea misiunii de evanghelizare întreprinsă de un grup de somalieni creștini în cartierul mai sus amintit.

Un alt caz, de această dată petrecut în Franța, a ținut mult timp prima pagină a ziarelor locale, în primăvara acestui an. În localitatea Toulon, din sudul Franței, justiția a decis expulzarea imamului responsabil al comunității musulmane din zonă. Motivul invocat de judecători a fost violența limbajului, precum și caracteristicile anti-occidentale ale discursurilor liderului religios: îndemnuri la luptă contra creștinilor, devalorizarea imaginii societății moderne și a valorilor sale democratice și sociale. Incitățile repetate la violență, precum și accentul obsesiv pus pe rolul „djihadului” au tras un semnal de alarmă puternic. Justiția franceză a replicat dur, hotărând expulzarea respectivului imam. Declarația ministrului de interne francez este relevantă în acest sens: „Republica franceză respectă și asigură libertatea religioasă, indiferent de credință, rasă, sau orientare socială. Însă, în momentul în care un discurs religios predică ura și crima, considerăm că este de datoria noastră să punem capăt unor astfel de atitudini periculoase”. Decizia ministerială de „expulzare în urgență” a fost executată imediat după ce justiția s-a pronunțat la rândul ei în acest sens.

jos în mlaștină, în noroiul adâncului, în curgerea cea grozavă a mocirlei, adică în viața pe care o trăim în mulțimea păcatelor. Ne aruncăm acolo unde suntem loviți de împunsăturile scorpionilor și suntem sfâșiați de dinții fiarelor, și într-atât devenim lipsiți de rațiune, încât ne bucurăm de răni și ne dezmiardăm în sfâșieri! Astfel este și omul: cu mult mai lipsit de rațiune decât animalele, mai de necinste și mai netrebnic decât toate cele de necinste, pentru că a fost făcut rob trupului, fiind întors la ceea ce este mai rău de patimile acelea pe care ar fi trebuit el să le robească, întorcându-se către cele mai bune. Ba mai mult, se și înalță pe sine și se mândrește foarte gândind că, din pricina patimilor care de fapt îi corup firea, ar avea mai mult decât alții. Căci i se pare lucru deosebit să poată să se piardă cu totul în plăceri, să aibă mai mult decât îi trebuie, să disprețuiască, să stăpânească și să conducă pe alții. Și astfel, desfătarea, mândria, bogăția, slava deșartă se fac stăpâni peste oricine se îndeletnicește cu acestea (Omilia a 43-a, cap. 9, 10).

IV.7. Isihasm și politică

Situația politică de la mijlocul secolului al XIV-lea a fost una de tensiuni prelungite între претенții la regența imperiului bizantin, după moartea împăratului Andronic al III-lea, în 1341: pe de o parte Ana de Savoia, văduva împăratului, sprijinită puternic de patriarhul Ioan Caleca, iar pe de altă parte Marele Domestic Cantacuzino. Patriarhul Caleca pretindea regența în baza autorității pe care tradiția i-o acorda: patriarhul era de drept garantul continuității succesiunii imperiale. Cum împăratul Andronic al III-lea nu a lăsat un moștenitor capabil să-i preia demnitatea, Ioan al V-lea Paleologul având doar nouă ani în 1341, patriarhul Caleca abuzează de prerogativele oferite de calitatea sa și pune la cale o lovitură de stat care avea ca scop îndepărtarea

definitivă a lui Cantacuzino, implicat de drept în preluarea chestiunilor politice din imperiu.

Sfântul Grigorie Palama nu avea cum să rămână indiferent la aceste mișcări politice, deși nu s-a lăsat deloc purtat de preferințe politice partizane. Părintele Jean Meyendorff ne oferă unele informații în acest sens:

Palama nu pare să facă o alegere definitivă între cele două partide. Va manifesta întotdeauna în scrierile sale respectul neștirbit nu numai față de împărăteasa Ana de Savoia, dar și față de Marele Duce Alexis Apocaukos, dușmanul principal al lui Cantacuzino. În timpul discuțiilor furtunoase cu patriarhul (când acesta din urmă, înfuriat că Palama nu-i acceptă planurile de uzurpare a puterii lui Cantacuzino, îl amenință violent pe Sfântul Grigorie), Alexis a luat apărarea lui Palama și l-a protejat contra furiei lui Caleca. În scrierile din perioada războiului civil, Palama menționează de mai multe ori numele lui Apocaukos, dar niciodată de o manieră defavorabilă. Va nega, de asemenea, acuzațiile că ar avea relații secrete cu Cantacuzino. Apărător al păcii, nu vrea să facă politică, dar combate injustiția și implicarea politică lipsită de onestitate de care patriarhul se făcea vinovat⁴.

Sfântul Grigorie intervine în politica vremii sale pentru că necesitățile o impuneau. Patriarhul Caleca nu putea oferi dovada unei lipse de interes pe scena politică și în același timp, nici nu oferea garanții în domeniul credinței.

Ca în orice criză politică, și mișcările care au bulversat anii de la mijlocul secolului al XIV-lea aveau nevoie de repere independente care să poată oferi idei pentru o bună gestionare a crizei, chiar dacă acest lucru avea să se întâmple adesea numai la nivel de idee. Este clar faptul că, în ciuda

⁴ Jean Meyendorff, *Introduction a l'étude de Saint Grégoire Palamas*, (Patristica Sorbonensia 3), Ed. Seuil, Paris, 1959, pp. 96-98.

notorietății de care se bucura Sfântul Grigorie, implicarea sa în politică nu avea forța unei schimbări radicale. Cel puțin însă, discursul așa-zis politic palamit, pacifist în mare măsură a reprezentat o luare de poziție inedită în epocă. Tot părintele Meyendorff ne spune:

Ceea ce l-a împins pe Palama să intervină în politică a fost în primul rând sentimentul perfect justificat că luptele interne erau principala cauză a decadenței bizantine; luându-i apărarea lui Cantacuzino, avea pe de altă parte conștiința unui fapt pe care cei mai buni istorici îl recunosc astăzi: Marele Domestic era singurul om capabil să continue opera de renaștere pe care Andronic al III-lea o începuse împreună cu el. De asemenea, unele motive religioase au determinat, pe de altă parte, acțiunea lui Grigorie și a ucenicilor săi, în măsura în care aveau – pe bună dreptate – mai multă încredere în ortodoxia lui Cantacuzino decât în cea a altor oameni politici bizantini⁵.

Atitudinea Sfântului Grigorie ne este departe de o realitate care începe să se impună tot mai mult în lumea modernă: politicianul care apelează frecvent la „omul cu idei” pentru soluționarea diferitelor probleme sociale și politice. Nu putem contesta faptul că Sfântul Grigorie era, în vremea sa, un fel de om independent de politica timpului său și dotat cu viziune globală, despre care știm astăzi că începe să fie tot mai prezent pe scenele politice internaționale. Ceea ce îi caracterizează pe acești „gânditori politici de profesie” este lipsa de apartenență politică, necesară unei viziuni adecvate momentului politic în cauză. Actul guvernării poate fi ușor influențat de nenumărați factori, în mare parte dăunători bunului mers al activităților de decizie. De aceea apelul la oamenii în mare parte independenți politic și cu capacitatea de viziune globală este tot mai necesară.

⁵ *Ibidem.*

Scopul principal al lui Palama era să păstreze echilibrul statal. În toate scrierile sale din această perioadă se proclamă întotdeauna apărător al păcii și al înțelegerii între cele două clase politice care destrămau Imperiul: „Ce ar trebui să facem când începe discordia? – le scrie monahilor de la Athos. Să întărâtăm pe cei ai noștri unii contra altora sau să-i facem să înțeleagă că sunt membre ale unui singur trup și că nu ar trebui să-i trateze pe cei ai lor ca pe niște străini...? Astfel, am fost aleși să fim mesageri ai păcii”⁶.

Dezbaterea politică devine în anumite momente destul de complicată, de aceea prezența intelectualilor, nu neapărat pe scena politică, dar în mod obligatoriu în aparatul „din umbră”, călăuzitori ai liderilor momentului, este mai mult decât necesară. Într-o democrație conștientă de complexitatea unei decizii politice, oricare ar fi aceasta, nu mai putem vorbi de soluții care se pot baza exclusiv pe un anumit vizionarism politic. Sfântul Grigorie Palama a fost criticat și el de nenumărate ori exact cu aceleași argumente: implicarea sa politică nu ar fi fost decât o acțiune interesată sau aservită, care în cele din urmă i-a adus scaunul de episcop al Tesalonicului. Nu cred însă că astfel de opinii corespund în vreun fel realității secolului al XIV-lea. Chiar dacă nu a avut întru totul o atitudine sinonimă cu cea a unui intelectual modern reprezentant al unei gândiri independente, Sfântul Grigorie Palama își asumă calitatea de om independent de politica timpului său și dotat cu viziune globală, tocmai pentru că avea conștiința faptului că verticalitatea unei decizii politice ține în primul rând de onestitatea celor în măsură să ia respectiva decizie. Isihasmul Sfântului Grigorie nu l-a împiedicat în nici un fel să simtă mersul lucrurilor și implicarea sa, soldată cu mai mult sau mai puțin succes, a avut rolul și de a arăta că omul duhovnicesc trebuie să fie prezent discret, nepartinic, cu rugăciunea, în mersul lumii.

⁶ *Ibidem*, p. 97.